

Франция, Италия, Мальта және Финляндия елдерінің министрлері қатысты. Сөз соңында

«Еуроодақ құрылымы мол жоспарлар мен шаралар арқылы босқындар жағдайын да реттейді. Жоғарыда аталған тек 5 мемлекет қана емес, басқа Еуропалық елдер де ішкі шекара, босқындарды жайландыру және заңдастыру тұрғысында ұжымдық қолғабыспен жаңа саяси механизм ойлап табылуы керек» деген еурокомиссар Димитрис Аврополоустың сөзімен қорытындылағым келеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Европа переживает крупнейший миграционный кризис со времен 2 мировой войны. <http://archiwum.radiopolsha.pl/6/137/Artykul/217350> (14.08.2015)
2. ОЭСР: Дебаты о миграционной политике. https://www.gazeta.ru/politics/2016/09/28_a_10219853.shtml(18.10.2015)
3. Миграционный кризис в Европе в цифрах и графиках. https://www.bbc.com/russian/international/2016/02/160219_migrant_crisis_charts(26.08.2018)
4. В Евросоюзе вновь не поделили беженцев. Рим угрожает заблокировать принятие бюджета ЕС из-за проблем с распределением мигрантов. <https://business-swiss.ch/bezhentsy-v-evrope/>(19.09.2016)
5. Миграционный кризис в Европе пошел на спад. <https://www.eurotopics.net/ru/173755/политика-ес-в-отношении-беженцев> (04.09.2016)
6. OECD International migration outlook 2016. <https://cyberleninka.ru/article/n/migratsionnyy-krizis-v-evrope> (21.06.2016)
7. Asylum and first time asylum applicants by citizenship. Monthly data. <https://ktovkurse.com/a-vy-kurse/evropa-protiv-migrantov-9-stran-otkazavshiesya-prinimat-neuchtennyh-bezhenetsev> (19.09.2016)
8. Европе отворачивается от беженцев http://mignews.com/news/politic/190715_150524_12618.html(15.10.2015)
9. Глава МИД ФРГ: основной причиной миграционного кризиса остается конфликт в Сирии //ТАСС: Международная панорама <https://www.dw.com/ru/тысячи-просителей-убежища-вновь-вернулись-в-германию-после-депортации/a-51487260>

ӘӘЖ 327.66.4

ҚЫТАЙ САЯСАТЫНДАҒЫ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕМЛЕКЕТТЕРІ

Сейлхан Балауса

Balausea_95_07@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультетінің,

1-курс докторанты

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі - Букешова Г.К.

Орталық Азия (ОА) мемлекеттері арасында Қытай Халық Республикасымен ынтымақтастықтың негізгі бағыттары өзінің әлемдік жобалары аясында Қытайдың әлемдік держава ретінде қалыптасуы контекстінде талданады. «Бір белдеу, бір жол» бастамасын жүзеге асыруда Қытайдың Оңтүстік және Оңтүстік-Шығыс Азияның бірқатар мемлекеттерімен өзара әрекеттесуі көрсетілген. Қытайдың ОА аймағындағы мүдделері айқындалды, Қытай мен Орталық Азия мемлекеттері арасындағы өзара ынтымақтастықтың негізгі бағыттары айқындалды. Осыған байланысты Орталық Азия шеңберінде Қытай факторының әсері талданды.

Орталық Азия елдерінің заманауи дамуындағы маңызды тенденциялардың бірі - бұл өзінің жаһандық жобаларына – «Жібек жолы экономикалық белдеуі», «XXI ғасыр теңіз жібек жолы» және «Бір белдеу, бір жол» бағдарламасына сүйене отырып жұмыс істейтін, Қытайдың өсіп келе жатқан рөлі айқындалды. Бұл жобалар тек транзиттік және көліктік құрамды ғана емес, сонымен қатар Орталық Азия өңірлеріне қытайлық инфрақұрылымды, өнеркәсіп, сауда және қызмет көрсету саласын дамыту бастамаларын, оларды құру мен модернизациялау үшін қажет инвестицияларды тартады, сондай-ақ Қытайды аймақтағы өзіндік экономикалық және саяси ықпалын арттырады. 2017 жылы Бейжіңде жоғарыда аталған жобаларға арналған халықаралық форумда В.Путин «ірі еуразиялық серіктестіктің негізі» бола алатын, Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО), «Бір белдеу, бір жол», Шанхай ынтымақтастық ұйымы (ШЫҰ), Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттерінің қауымдастығы (АСЕАН) сияқты интеграциялық әлеуетін одан әрі толықтыруға негіз болатындығын айтты. Сонымен бірге, Ресей президентінің пікірінше, ЕАЭО және «Бір белдеу, бір жол» аясында жарияланған инфрақұрылымдық жобалар Солтүстік теңіз маршрутымен бірлесіп, «Еуразия құрлығының түбегейлі жаңа көлік конфигурациясын жасай алады» деп атап көрсетті [1].

Жоғарыда аталған Еуразиялық кеңістікті әлемдік саясаттың жаңа ықпалды орталығына айналдыруға бағытталған интеграциялық бастамалардың назарына Қытайдың енуі ерекше назар аудартады. Бұл саяси үрдістің орын алуы болжамданды, осыған сәйкес соңғы онжылдықта билікке тез қол жеткізген Қытай қазір аймақтық оқшауланған елден қуатты экономикалық және әскери державаға айналды.

ОА-Қытай: өзара әрекеттесу және ынтымақтастық салалары, бұл тақырыптың негізін, елдер арасындағы маңызды жұмыстардың бастамасын айқындайтын бөлігі. Осыған сәйкес, жоғарыда аталған жобалар аясындағы бүгінгі таңға дейінгі жасалған жұмыстарға талдау жасалынды. Аймақ пен Қытай арасындағы шығыс елі тауарларының нарыққа тартымдылығы, Қытайдың Орталық Азияның энергетикалық ресурстарына қызығушылығы, аймаққа Қытай тарапынан көмірсутек шикізатын өндіру мен тасымалдауға инвестиция салуға даярлығы, Еуропаға тауар жеткізудің транзиттік дәлізі ретінде Орталық Азия елдерінің әлеуетін, бизнес пен коммуникациясын дамыту факторы Орталық Азияны Қытай үшін тартымды етті.

«Теңіз Жібек Жолы» жобасын іске асыру, «Америка Құрама Штаттары мен оның одақтастарының, Азия-Тынық мұхиты аймағындағы - Жапония, Оңтүстік Корея, Австралия, Филиппин мүдделеріне қайшы келеді, сондықтан да бұл жлба басынан бастап қарсылыққа ие болады- деп атап көрсетеді белгілі қазақстандық ғалым Б. К. Сұлтанов. Бейжің үшін, ең алдымен Жібек жолы экономикалық белдеуіне жақын орналасқан Қазақстанмен достық қарым-қатынас жасайтын, ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің аумағынан бастау алатын жерін жүзеге асыру оңтайлы болып табылады [2, б. 6]».

Аталған жұмыстардың бастамасы ретінде, Қытаймен Қазақстан арасындағы ынтымақтастық 2015 жылдан бастау алып, одан әрі 2019 жылы «Нұрлы жол» мемлекеттік инновациялық даму бағдарламасы аясында жүзеге асырылды.

Қытай Орталық Азиядағы тағы бір ірі мемлекет - Өзбекстанмен стратегиялық серіктестікті нығайтуға үлкен мән береді. Оның көмегімен ҚХР көптеген салалардағы ынтымақтастықты кеңейтуде, нәтижесінде Өзбекстанның серіктестері арасында Қытай сауда көлемі бойынша бірінші орынға ие болды. 2018 жылы Өзбекстанның жалпы тауар айналымының 33,8 млрд. АҚШ долларының ішінде Қытаймен жасалған сауда 6 млрд. астам болды, бұл 2016 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда (2 млрд. АҚШ доллары) едәуір асады [3]. Энергетика саласындағы өзбек-қытай ынтымақтастығы белсенді дамуда: Орталық Азия-Қытай газ құбырының барлық төрт саласы республика аумағынан өтеді, өткізу қабілеті жылына 80 млрд текше метр, оның ішінде 10 млрд текше метр, өзбек табиғи газы болып табылады.

Аймақтың басқа үш республикасына - Түркіменстан, Қырғызстан және Тәжікстанға келетін болсақ, онда Қытай бірқатар экономикалық және қаржылық көрсеткіштер бойынша басты орынға ие болды. Газ қоры бойынша әлемде төртінші орынға ие Түркіменстан Қытайға Орталық Азияның негізгі газ экспорттаушысы болды. Сарапшылардың пікірінше, негізінен газбен қамтамасыз етудің арқасында Қытайдың Түркіменстан экспортындағы үлесі шамамен 70% құрады: 2017 жылдың өзінде Түркіменстан Қытайға жалпы 30 млрд текше метрден астам газ жеткізді [4].

Қытай қаржыландыратын инфрақұрылымдық жобаларға қатысатын салыстырмалы түрде кедей ел болған Қырғызстан да Қытайға тәуелді бола бастады. Жаһандық даму орталығының мәліметі бойынша, американдық зерттеу орталығы Қырғызстанның сыртқы қарызының 40 пайызын немесе шамамен 1,5 миллиард долларды Қытайдың Экспорт-импорт банкі алады. Қырғызстанның Қаржы министрі Адылбек Қасымалиев 2018 жылы аталған банктен болашақта несие алмауды ұсынды.

Соңғы онжылдықта Қытай негізгі қаржы донорына айналған Тәжікстан да қытайлық борышкерге айналды. Қазақстандық ғалым К.Сыроежкиннің айтуынша, Тәжікстанның жалпы сыртқы қарызының 56% Қытайға тиесілі [5] және 2007–2016 жж. американдық зерттеушілердің бағалауы бойынша- 80% құрайды.

Батыс санкцияларына байланысты Орталық Азия аймағы, шикізат бағасының құлдырауы және Ресейдегі жалғасып жатқан экономикалық құлдырау, сыртқы дамуға көмекке мұқтаж Орталық Азия мемлекеттері аяғынан тұруға мәжбүр, іске асырылуда қытай инвестициялары мен субсидияларын тартуды жалғастыруда. Қытай жобалары экономикалық преференциялармен қатар, Қытай саяси стратегиясымен аймақ елдерін де қызықтырады: ол Батыс елдерінен айырмашылығы, олармен бірге Орталық Азия мемлекеттері ынтымақтастықты дамытуға ұмтылады, басқа елдердің ішкі істеріне араласпайды, адам құқығын бұзу мәселесін көтермейді. Осылайша, Орталық Азия мемлекеттері үшін сыртқы саясаттағы ыңғайлы серіктес атанды.

Түркіменстанға келер болсақ, оның оқшаулануымен, сондай-ақ саяси жүйенің жабық сипатының әсерінен, Қытайлық іс-әрекеттеріне беру мүмкін емес. Тағы бір Орталық Азия мемлекеті Өзбекстан осы аймақтағы басқа елдерге қарағанда, Қытайдың экономикалық тәуелділіктен аулақ болуына, атап айтқанда, басқа халықаралық ойыншылармен ынтымақтастық орнату арқылы Қытайдың экономикалық әсерін теңдестіре алатындығына қол жеткізді. Олардың ішінде көрнекті орын өсіп келе жатқан Азияның державасы - Үндістанға тиесілі бола бастады, оған Өзбекстан Президенті Шавкат Мирзиёев 2019 жылдың 17-18 қаңтарында жұмыс сапарымен келді. Бірақ Қазақстанда, Қырғызстанда және Тәжікстанда да анти-қытайлық пікірлер, әсіресе экстремалды синофобия ахуалы байқалады.

Қытай мен Орталық Азия мемлекеттерінің арасындағы экономикалық өзара іс-қимылдың дамуы аймақтағы елдің қатысуын біртіндеп нығайта отырып, жергілікті саяси элиталардың сыртқы экономикалық мүдделеріне, өзіндік үстемдік жүйесіне сүйене отырып құрылатын жағдайға әкелуі мүмкін. Бұл аймақ елдерінің Ресеймен саяси және әскери-техникалық өзара іс-қимылын ҚХР-на бағыттайтын алғышарттар тудыратындығын жоққа шығаруға болмайды.

Мұндай қауіпті жағдай Орталық Азия мемлекеттері арасындағы аймақшілік қатынастардың әлі де тұрақты сипатқа ие болмауымен, Орталық Азияны сөзсіз және саяси және интеграциялық тұрғыдан қарастыратын осындай ішкі бірліктің берік негізін қалыптастырмағанымен байланысты. Бұл белгілі бір дәрежеде аймақтағы көптеген интеграциялық жобалардың құлдырауының себептерінің бірі. Бұған Орталық Азия мемлекеттері өздерінің дамуының негізгі векторларын бір-бірімен әрекеттесуге емес, сыртқы күштерге бағыттайтындығын қосуға болады. Орыс және батыс, қытай картасымен қатар, Орталық Азия елдері өздері бастаған бәсекелі геосаяси күрестен максималды пайда алуға

тырысады. Бүгінгі таңда Орталық Азия мемлекеттері қабылдаған «көпвекторлы стратегияға» сүйенеді, мұның бәрі олардың әлемдік саясаттың толыққанды субъектілеріне айналуына ықпал етпейді.

Орталық Азияда - Батыс та, Қытай да сыртқы басқаруды орнатуға қолайлы жағдайлар жасалуда. «Көпвекторлық саясат» Орталық Азия елдері үшін қажет болғандықтан, шекараны қорғау мен қауіпсіздікті қамтамасыз етуден бастап сауда мен су ресурстарын таратуға дейінгі бірқатар маңызды мәселелер бойынша аймақаралық ынтымақтастықты жолға қою кедергі келтіреді. Ресей мен Орта Азия мемлекеттері болашақта еуразиялық интеграциялық бірлестіктің дамуы мен нығаюының мүмкіндіктерін таба алатын және мұндай даму тек экономикалық қана емес, өркениеттік негізде де болатын мүмкіндігі бар. Болашақта өз қатысушыларының мүдделерін ескере алатын, олар үшін толық экономикалық өсуді қамтамасыз ететін мұндай бірлестік басқа интеграциялық жобаларда, оның ішінде Қытай сияқты мықты әлемдік ойыншының бастамасымен жүзеге асырылатын балама және тең құқықты серіктес бола алады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Международный форум “Один пояс, один путь”. [International Forum “One Belt, One Way” (In Russ.)] Available at: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/54491> (accessed 14.05.2017).
2. Blank S.A Chinese Base in Central Asia. The Central Asia-Caucasus Analyst, 12.04.2018. Available at: <https://cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13507-a-chinese-base-in-central-asia.html> (accessed 08.10.2018).
3. Во внешнеторговом обороте Узбекистана первое место занял Китай. [China Ranked First in the Foreign Trade Turnover of Uzbekistan (In Russ.)] Available at: <https://eadaily.com/ru/news/2019/01/23/vo-vneshnetorgovom-oborote-uzbekistana-pervoe-mesto-zanyal-kitay> (accessed 23.01.2019).
4. За 2017 год Туркмения поставила в Китай свыше 30 млрд кубометров газа. [In 2017 Turkmenistan Supplied over 30 Billion Cubic Meters of Gas to China (In Russ.)] Available at: <https://eadaily.com/ru/news/2018/02/08/za-2017-god-turkmeniya-postavila-v-kitay-svyshe-30-mlrd-kubometrovo-gaza> (accessed 08.02.2018).
5. Казахский эксперт рассказал о проблемах китайского проекта “Один пояс, один путь”. [Kazakh Expert Told about the Problems of the Chinese Project “One Belt, One Way” (In Russ.)] Available at: <http://www.ca-irnews.com/ru/latest-news/152-мнение-эксперта/56109-казахский-эксперт-рассказал-о-проблемах-китайского-проекта-“один-пояс-один-путь”> (accessed 13.12.2018).

УДК 327

РАЗВИТИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО ПАРТНЕРСТВА ПРИ АДМИНИСТРАЦИИ Б. ОБАМЫ

Серикова Тогжан Жамбыловна

zhalbiyeva@bk.ru

Магистрант 2 курса специальности «БМ050500-Регионоведение»,

ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Научный руководитель – А.Н. Оспанова

Американизация нефтегазовой отрасли Казахстана в 2009 году оставалась одним из актуальных и жизненно-важных приоритетов двусторонних отношений. Ситуация не